

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าได้นั้น ปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่ง ก็คือ คน เพราะคนเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาและเยาวชนของชาติ เป็นผู้ที่จะรับผิดชอบประเทศไทยในอนาคต การที่จะให้เด็กเป็นกำลังของชาติได้นั้น นอกจากจะมุ่งพัฒนาความเจริญเติบโตทางร่างกายให้มีสุขภาพแข็งแรงแล้ว การพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์และจิตใจแล้ว ศติปัญญาที่เป็นสิ่งที่สำคัญที่จะมองข้ามไม่ได้ ปัจจัยที่สำคัญที่พัฒนาศติปัญญา อารมณ์ จิตใจและปลูกฝังสิ่งที่ดีงามให้แก่เด็กได้ ก็คือ “หนังสือ” เพราะหนังสือเป็นแหล่งรวมความรู้ ความคิด วิทยาการต่าง ๆ ทุกด้านไว้ดังพระราชนิรันดร์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช (ทรงคุณย์ ทองปาน, 2523) ความว่า

“หนังสือเป็นเสมือนคลังที่รวบรวมเรื่องราว ความรู้ ความคิด วิทยาการ

ทุกด้านทุกอย่าง ซึ่งมุ่งเป้าให้เรียนรู้ได้คิด ได้อ่าน และพากเพียรพยายามบันทึกเข้าไว้ด้วยลายลักษณ์อักษร หากหนังสือแพร่ไปถึงที่ใด ความรู้ ความคิดก็จะแพร่ไปถึงที่นั่น หนังสือจึงเป็นสิ่งที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ อันประณายก่ามได้ ในแห่งที่เป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ของมนุษย์”

หนังสือเสริมประสบการณ์ เป็นหนังสือที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้อ่านได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ ด้วยตนเอง เพื่อสร้างทักษะและนิสัยรักการอ่าน เป็นการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของบทเรียน ช่วยขยายทักษะและความคิดของผู้อ่านให้กว้างขวางขึ้น ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพความรู้ ความสามารถทางศติปัญญาและทำให้เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าของภาษา (วินัย รอดจ่าข, 2534) นอกจากนี้ หนังสือเสริมประสบการณ์ยังให้ความบันเทิง ความสนุกสนานเพลิดเพลินและสามารถตอบสนองความต้องการตามวัยของเด็ก เพราะแนวคิดและจินตนาการในการสร้างหนังสือเสริมประสบการณ์ ก็คือ ให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคม เพื่อให้เติบโตขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ และทำหน้าที่บรรจุเรื่องราวสังคมชาติต่อไป (หทัย ศันหยง, 2529) อีกทั้ง ยังเป็นหนังสือ เพื่อเสริมสร้างทักษะและนิสัยรักการอ่าน โดย เนพะวัยเด็กช่วงอายุ 10 – 12 ปี ซึ่งมีพัฒนาการเด็กตอนปลายในด้านสังคม เด็กจะพยาามสร้างความเชื่อมั่นให้ตัวเองมากขึ้น และ

เริ่มเรียนรู้วัฒนธรรม บทบาทของคนสองในครอบครัว เริ่มมีเวลาเฉลี่ยวฉลาด มีความอ邪กซุ้ยหากเห็น นักศึกษาหานั้งสืออ่าน หรือสอนงานจากผู้ใหญ่ และวิพเพล (Whipple, 1963) ศึกษาลักษณะและ สีของภาพที่เด็กชอบ โดยศึกษาภัยเด็ก นักเรียนชายหญิงที่มีอายุระหว่าง 8 – 11 ขวบ พบร่วมภาพที่ เด็กสนใจเป็นภาพที่แสดงการเคลื่อนไหว ไม่มีความซับซ้อน เป็นภาพศิลปะใหม่ๆและเป็นภาพที่ ตรงกับเรื่อง อีกทั้ง ยังชอบหนังสือที่มีภาพประกอบมากกว่าหนังสือที่มีภาพประกอบน้อย ดังที่ สมิทธิ์ โภคไกร (2532) กล่าวถึง หนังสือเสริมประสบการณ์ว่า ก็อ หนังสือที่โรงเรียนควรจัดไว้ให้ ครูและนักเรียนในโรงเรียน โดยคำนึงถึงประโยชน์ในเบื้องต้นของการศึกษาความรู้ด้วยตนเอง และ ความสนุกสนานเพลิดเพลินความซาบซึ้งในคุณค่าของภาษาการเสริมสร้างทักษะและนิสัยรักการอ่าน และการเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ตามหลักสูตรให้กว้างขวางยิ่งขึ้น นอกจากนี้แล้ว สมพร จาธุณี (2534) ยังกล่าวถึงหนังสือเสริมประสบการณ์ว่า เป็นหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการ อนุญาตให้ใช้ได้ในโรงเรียน แต่ไม่ได้กำหนดให้เป็นแบบเรียน เป็นหนังสือที่ควรจัดหาให้ไว้บริการ ครู และนักเรียน โดยต้องคำนึงถึงประโยชน์ต่าง ๆ ทั้งในด้านการศึกษาความรู้ด้วยตนเอง ความ สนุกสนานเพลิดเพลิน ความซาบซึ้งของภาษา การสร้างเสริมทักษะและนิสัยรักการอ่านและการ เพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ตามหลักสูตรให้กว้างขวาง

วัฒนธรรมเป็นเครื่องสะท้อนวิถีชีวิตของมนุษย์ ซึ่งแสดงถึงความเชื่อมโยงจากอดีตมาสู่ ปัจจุบัน การศึกษาวัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงวิัพนาการของวัฒนธรรมเพื่อเป็นแบบแผนการ กระทำที่ผูกพันผูกคุณเข้าไว้ด้วยกัน ด้วยเหตุนี้เมื่อจะศึกษาวิถีชีวิตของคนไทยจึงต้องศึกษาวัฒนธรรม ซึ่งสามารถเห็นได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม นั่นก็ การแสดงออกหรือการปรากฏในรูปแบบของ ประเพณีและพิธีกรรม เพราะเป็นสิ่งที่คนส่วนใหญ่ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนเป็นที่ยอมรับว่าเป็นแบบ แผนเดียวกัน และเป็นเสน่ห์อนครื่องช่วยให้มนุษย์รู้จักเข้าใจสภาพชีวิตมนุษย์ยิ่งขึ้น ดังที่ สุพัตรา ฤทธา (2535) กล่าวถึงประเพณีว่า “เรื่องของประเพณีต่างมีในทุกชาติทุกภาษา จะมีลักษณะให้ก็จะ เป็นไปตามสภาพของแต่ละสังคมแต่ละท้องถิ่น โดยปกติประเพณีของประเทศไทยย่อມเนาะกับ ประเทกนัน ไม่เนาะที่จะไปใช้ในประเทศไทยอีก” ด้วยเหตุนี้ ประเพณีจึงมีความสำคัญต่อนุชนมานา กเนื่องจากสังคมใดที่มีวัฒนธรรมประเพณีย้อมแสลงให้เห็นว่าสังคมนั้นมีความเจริญแล้ว เพราะ นอกจากประเพณีจะเป็นสิ่งที่ช่วยในการพัฒนาท้องถิ่นแล้ว ยังสามารถยึดเหนี่ยวจิตใจคนให้เป็นคน ดีด้วย นอกจากนี้ ยังเป็นรากฐานของความเข้าใจอันดีต่องกัน ทั้งนี้ เนื่องจากประเพณีแสดงให้เห็นถึง ความมีระเบียบแบบแผน เจตคติ การกระทำ ค่านิยม ศีลธรรมและความเชื่อที่กันในสังคมนั้นปฏิบัติ และยึดถือกันนานาจังเป็นที่ยอมรับและปฏิบัติงานเป็นแบบแผนเดียวกัน และมีอิทธิพลถึงปัจจุบัน อันทำให้คนในสังคมอยู่กันได้อย่างมีความสุข

อนั้ง ประเพณีกือสิ่งที่มุขย์ประพฤติปฏิบัติสืบคดีกันมานานจนเป็นที่ยอมรับของสังคม ประเพณีเปรียบเสมือนเครื่องมือสะท้อนให้รู้จัก และเข้าใจสภาพชีวิตของมนุษย์และสังคมได้ดี ซึ่งขึ้น ปัจจุบันสังคมไทยกล้ายเป็นสังคมบริโภคนิยมและวัตถุนิยมมากขึ้น จนทำให้ไม่สนใจหรือละเลยด้านความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณียังคงที่มีมาเดือดเด็ด ด้วยเหตุนี้ สังคมไทยในปัจจุบัน จึงเกิดปัญหาเนื่องจากมีการซึ่งขับผันธารมต่างประเทศไว้ไป โดยที่ยังมิได้เตรียมตัวให้พร้อมในเรื่องของความเข้าใจที่จะรับวัฒนธรรมต่างประเทศ ดังนั้น จึงทำให้รับมาปฏิบัติอย่างไม่เหมาะสมจนบางครั้งทำให้คนไทยลืมวัฒนธรรมประเพณีที่มีมาแต่เดิม นอกจากนี้ ประเพณีบางอย่างสามารถศึกษาได้จากสังคมในท้องถิ่นชนบท ประเพณีเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตและความเจริญของคนไทยที่ยังเป็นรากฐานที่แท้จริง เป็นวัฒนธรรมที่ยังมีความหลากหลาย ประเพณีในท้องถิ่นเป็นสิ่งที่เป็นพลังสร้างสรรค์ส่งใหม่ ในสังคม แต่คนในท้องถิ่นมักไม่เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมประเพณีของคน ทั้งยังให้ความสนใจรับวัฒนธรรมประเพณีที่มาจากการเมืองและที่มา จำกัดง่ายๆ เช่น การที่ไม่มีการบันทึกถึงเรื่องราวประเพณีเหล่านี้ให้เป็นลายลักษณ์ อักษร ก็อาจทำให้ประเพณีบางส่วนเสียหายหรือถูกทອกทึบ

ปัจจุบันเด็กซึ่งใหม่หรือถัดจากหน้าอ ในช่วงวัยนี้ มีอิทธิพลในระบบโรงเรียน ส่วนใหญ่ จะเรียนรู้วัฒนธรรมของภาคกลางจากการศึกษาเด่าเรียน อีกทั้ง ผู้ปกครองไม่ค่อยมีเวลาหรือชักชวนให้เด็กได้เรียนรู้วัฒนธรรมของท้องถิ่นตน บางครั้งอาจไม่รู้ว่ามีวัฒนธรรมอะไรบ้างในท้องถิ่นของตน ในท้องถิ่นส้านนา มีวัฒนธรรมอันล้ำค่า ดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ดังที่ ณพ พยุമงค์ (2529) กล่าวว่า “ประเพณีวัฒนธรรมอันดึงดูงของชาวเชียงใหม่ เป็นสมบัติที่ล้ำค่าที่เราได้รับเป็นมรดกทางโลก ประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ เหล่านี้ ได้แก่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีเข้าอินทุจ ประเพณีถอยกระหง การห่อรำ และการละเล่นต่าง ๆ อาหารแบบขันโตก ศิลปหัตถกรรม ทำเครื่องเขิน ด้วยชาม และทำหม้อไห เป็นต้น” และประเพณีที่สำคัญและสืบทอดกัน ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในส้านนา ดังจะเห็นได้ว่า ปัจจุบันยังคงสืบต่อขนธรรมเนียม ประเพณีในงานวิจัยนี้ สนใจจะนำเสนอประเพณีด้านกิจกรรม ประเพณีเข้ารุกขมูลกรรม ประเพณี สืบชะตา ประเพณีหล่อเทียนพรรษาและประเพณีด้านข้าวใหม่ ซึ่งผู้วิจัยสนใจที่จะนำเสนอประเพณีทั้ง ๕ ประเพณีนี้มาสร้างเป็นหนังสือเสริมประสบการณ์ที่ส่งเสริมการอ่าน ด้วยวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งจากเอกสารและสัมภาษณ์จากบุคคลที่มีประสบการณ์ร่วมในประเพณีดังกล่าว

วัฒนธรรมท้องถิ่นส้านนามีคุณค่าอย่างที่สมควรอนุรักษ์ จึงได้มีการจัดสร้างหนังสือเสริม ประสบการณ์ ชุด ประเพณีสำคัญของชาวส้านนาขึ้น เพื่ออำนวยประโยชน์ในด้านการพัฒนาทาง ศิลปะอย่างเด็กวัย 10 – 12 ปี ที่เริ่มนิยมความสนใจในภาพพร้อมสอดแทรกข้อมูลประเพณีทั้งห้า จากข้อมูลประสบการณ์จริงของผู้ให้สัมภาษณ์ ทำให้เด็กในวัยนี้ที่อ่านหนังสือเสริมประสบการณ์

ชุด ประเพณีสำคัญของชาวล้านนา ชุดนี้ได้ทั้งสาระและความเพลิดเพลินในการอ่านหนังสือควบคู่กับสอดคล้องกันในปัจจุบันที่ดำเนินกิจกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีอย่างสนับสนุนให้เด็กทุกช่วงชั้นวัยได้อ่านหนังสือเสริมประสบการณ์ อีกทั้ง ในปัจจุบันมีผู้สร้างหนังสือให้เหมาะสมกับเด็ก โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา เพื่อการผลิตและพัฒนาหนังสือเสริมประสบการณ์สำหรับเด็กให้ตอบสนองความต้องการของเด็กและเตรียมสร้างพัฒนาการทางความคิดของเด็กต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อสร้างหนังสือเสริมประสบการณ์ ชุด ประเพณีสำคัญของชาวล้านนา
2. เพื่อหาประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหนังสือเสริมประสบการณ์ ชุด ประเพณีสำคัญของชาวล้านนา ตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้อ่านหนังสือหนังสือเสริมประสบการณ์ ชุด ประเพณีสำคัญของชาวล้านนา

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ได้หนังสือเสริมประสบการณ์ ชุด ประเภทส่งเสริมการอ่านที่มีประสิทธิภาพสำหรับผู้อ่านไว้ใช้ต่อไป
2. ได้แนวทางในการสร้างหนังสือเสริมประสบการณ์และเผยแพร่ประเพณีสำคัญของชาวล้านนาให้อนุชนรุ่นหลัง
3. ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ประเพณีสำคัญของชาวล้านนา

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูล เรื่อง ประเพณีล้านนา ได้แก่ ประชาชนในอำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป

2. กลุ่มผู้อ่านหนังสือเสริมประสบการณ์ที่สร้างขึ้น ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาที่มีอายุระหว่าง 10 – 12 ปี โรงเรียนบ้านดันรุง อ่าเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558

กลุ่มตัวอย่าง

1. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเรื่องประเพณีล้านนา ได้แก่ ประชาชนในอ่าเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ที่มีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไป จำนวน 20 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มผู้อ่านหนังสือเสริมประสบการณ์ที่สร้างขึ้น โรงเรียนบ้านดันรุง อ่าเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 53 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเกณฑ์ในการเลือก คือ เป็นนักเรียน ระดับประถมศึกษาที่มีอายุระหว่าง 10 – 12 ปี

ขอบเขตด้านเนื้อหา

เนื้อหาในการดำเนินการวิจัย ได้แก่ การสร้างหนังสือเสริมประสบการณ์ ชุด ประเพณี สำคัญของชาวล้านนา จำนวน 5 เล่ม (5 เรื่อง) ดังนี้

เรื่องที่ 1 ประเพณีหล่อเทียนพรรษา

เรื่องที่ 2 ประเพณีตานกวยสลาก

เรื่องที่ 3 ประเพณีตาน้ำใหม่

เรื่องที่ 4 ประเพณีสืบชะตา

เรื่องที่ 5 ประเพณีเข้ารุกขมูลกรรม

ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรต้น ได้แก่ หนังสือเสริมประสบการณ์ ชุด ประเพณีสำคัญของชาวล้านนา

ตัวแปรตาม ได้แก่ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของหนังสือเสริมประสบการณ์ ชุด ประเพณีสำคัญของชาวล้านนา และระดับความพึงพอใจของผู้อ่านหนังสือเสริมประสบการณ์ ชุด ประเพณีสำคัญของชาวล้านนา

ขอบเขตด้านระยะเวลา

เวลาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ใช้เวลา ภาคการศึกษาที่ 2 ปีการศึกษา 2558 ตั้งแต่วันที่ 28 กันยายน 2558 ถึงวันที่ 9 ตุลาคม 2558

นิยามศัพท์เฉพาะ

หนังสือเสริมประสบการณ์ หมายถึง หนังสือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อเสริมประสบการณ์ ชุด ประเพณีสำคัญของชาวล้านนา เกี่ยวกับประเพณีสำคัญของชาวล้านนาจำนวน 5 ประเพณี 5 เล่ม ได้แก่ ประเพณีหล่อเทียนพรรษา ประเพณีด้านกวยสลาก ประเพณีด้านข้าวใหม่ ประเพณีสืบชะตา และประเพณีเข้ารุกขมูลกรรม

ประเพณีสำคัญของชาวล้านนา หมายถึง ประเพณีที่สำคัญและผูกพันกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในล้านนามีคืนกำหนดในชุมชนภาคเหนือตอนบนหรือบริเวณที่เรียกว่า ดินแดนล้านนา ประกอบไปด้วย 8 จังหวัด คือ เชียงใหม่ เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน ลำปาง ลำพูน และแม่ฮ่องสอน ดังจะเห็นได้ว่าปัจจุบันยังคงสืบทอดขนบธรรมเนียมประเพณีในงานวิจัยนี้ ได้แก่ ประเพณีหล่อเทียนพรรษา ประเพณีด้านกวยสลาก ประเพณีด้านข้าวใหม่ ประเพณีสืบชะตา และประเพณีเข้ารุกขมูลกรรม

ประสิทธิภาพ หมายถึง ผลการใช้หนังสือเสริมประสบการณ์ ชุด ประเพณีสำคัญของชาวล้านนา โดยพิจารณาคะแนนร้อยละระหว่างเรียนกับหลังเรียนโดยมีเกณฑ์ร้อยละ 80/80 ซึ่งมีความหมายดังนี้

80 ตัวแรก หมายถึง ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของผู้อ่านทุกคนที่ได้จากการอ่านและทำแบบฝึกในหนังสือเสริมประสบการณ์ ชุด ประเพณีสำคัญของชาวล้านนาระหว่างเรียนได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

80 ตัวหลัง หมายถึง ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของผู้อ่านทุกคนที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการอ่าน หลังอ่าน ได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80

ประสิทธิผล หมายถึง ความก้าวหน้าของคะแนนที่กลุ่มตัวอย่างทำได้เพิ่มขึ้นจากก่อนอ่าน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าก่อนอ่านและหลังอ่านหนังสือเสริมประสบการณ์ ชุด ประเพณีสำคัญของชาวล้านนาโดยคิดเป็นร้อยละ

ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกที่ผู้อ่านมีต่อหนังสือเสริมประสบการณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นประเมิน โดยใช้แบบประเมินความพึงพอใจ วัดเป็น 5 ระดับ 5 (มากที่สุด) 4 (มาก) 3 (ปานกลาง) 2 (น้อย) และ 1 (น้อยที่สุด)